



Datum van inontvangstneming : 25/10/2018

Zaak C-581/18

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

19 september 2018

Verwijzende rechter:

Oberlandesgericht Frankfurt am Main (hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Hessen, Frankfurt am Main, Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

11 september 2018

Verzoekster en verzoekster in hoger beroep:

RB

Verweerster en verweerster in hoger beroep:

TÜV Rheinland LGA Products GmbH

Allianz IARD S.A.

Voorwerp van het hoofdgeding

Vordering tot schadevergoeding op de Franse verzekeraar van een in Frankrijk gevestigde producent van borstimplantaten – Beperking van de aansprakelijkheid tot schadegevallen die zich hebben voorgedaan in Frankrijk en in de Franse overzeese gebiedsdelen – Mogelijke derdenwerking van artikel 18 VWEU

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële vraag

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

- 1) Vormen de adressaten van het discriminatieverbod van artikel 18, eerste alinea, VWEU niet alleen de lidstaten van de Europese Unie en de instellingen van de Unie, maar eveneens particulieren (rechtstreekse derdenwerking van artikel 18, eerste alinea, VWEU)?
- 2) Indien de eerste prejudiciële vraag ontkennend moet worden beantwoord en artikel 18, eerste alinea, VWEU niet toepasselijk is in de betrekkingen tussen particulieren: moet artikel 18, eerste alinea, VWEU aldus worden uitgelegd dat deze bepaling aan een beperking van de verzekeringsdekking tot schadegevallen die zich voordoen in Europees Frankrijk en in Overzees Frankrijk in de weg staat wegens het feit dat de bevoegde Franse instantie, het Bureau central de tarification, geen bezwaar heeft gemaakt tegen de desbetreffende clause, hoewel deze clause artikel 18, eerste alinea, VWEU schendt omdat deze indirecte discriminatie op grond van nationaliteit inhoudt?
- 3) Indien de eerste prejudiciële vraag bevestigend moet worden beantwoord: onder welke voorwaarden kan in gevallen van derdenwerking indirecte discriminatie worden gerechtvaardigd? Meer bepaald: kan een territoriale afbakening van de verzekeringsdekking tot schadegevallen die zich voordoen binnen een bepaalde lidstaat van de Europese Unie, worden gerechtvaardigd met het argument dat de verplichting voor de verzekeringsmaatschappij om voor de schade in te staan en de hoogte van de premie moeten worden begrensd, terwijl de desbetreffende verzekeringsovereenkomsten tegelijkertijd bepalen dat in geval van een reeks schadegevallen aan de dekking per schadegeval en aan de dekking per verzekeringsjaar maximumbedragen zijn verbonden?
- 4) Voor het geval dat de eerste prejudiciële vraag bevestigend moet worden beantwoord: moet artikel 18, eerste alinea, VWEU aldus worden uitgelegd dat de verzekeraar, wanneer deze met schending van artikel 18, eerste alinea, VWEU alleen vorderingen heeft gehonoreerd bij schadegevallen die zich hebben voorgedaan in Europees Frankrijk en in Overzees Frankrijk, zich niet erop kan beroepen dat geen uitbetaling kan plaatsvinden omdat de maximumgrens van de dekking op dat moment reeds is bereikt, wanneer het schadegeval zich buiten deze gebieden heeft voorgedaan?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Artikel 18, eerste alinea, VWEU

Richtlijn 93/42/EEG van de Raad van 14 juni 1993 betreffende medische hulpmiddelen (PB 1993, L 169, blz. 1)

Richtlijn 2003/12/EG van de Commissie van 3 februari 2003 betreffende de herclassificatie van borstimplantaten in het kader van richtlijn 93/42/EEG betreffende medische hulpmiddelen (PB 2003, L 28, blz. 43)

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Artikel L.1142-2, Code de la santé publique (Frans wetboek van volksgezondheid)

Artikel 124-4, derde alinea, Code des assurances (Frans verzekeringswetboek)

Artikel 252-1, eerste alinea, Code des assurances (Frans verzekeringswetboek)

Summier overzicht van de feiten en de procedure

- 1 Verzoekster vordert van verweersters de betaling van smartengeld en een verklaring voor recht dat de verplichting tot vergoeding van verdere materiële en immateriële schade bestaat.
- 2 Verzoekster heeft in de herfst van 2006 om medische redenen haar borstimplantaten laten vervangen. Hierbij zijn bij verzoekster implantaten van Rofil Medical Nederland B.V. (hierna: „Rofil”) geplaatst, die in 2012 weer zijn vervangen. Bij de in 2006 geplaatste borstimplantaten ging het om implantaten van de producent Poly Implant Prothese S.A. (hierna: „PIP”), die met niet-toegelaten industriesiliconen waren gevuld. PIP gebruikte voor een deel in plaats van het in de productgegevens beschreven en in het kader van de vergunning voor het in de handel brengen, gespecificeerde en vrijgegeven materiaal „NuSil”, industriesiliconen van andere producenten. De implantaten zijn niet door PIP in de handel gebracht, maar door de Nederlandse onderneming Rofil, die ze echter van PIP had gekocht en ze alleen had verpakt en van een verpakkingsbijlage had voorzien.
- 3 TÜV Rheinland LGA Products GmbH (hierna: „TÜV Rheinland”) was sinds oktober 1997 door PIP onder andere belast met de conformiteitsbeoordeling overeenkomstig Duitse, Europese en andere internationale normen, waarbij zij optrad als „aangemelde instantie” in de zin van richtlijn 93/42 (later in de zin van richtlijn 2003/12). Daartoe verrichte TÜV Rheinland in de periode van 1997 tot en met 2010 verscheidene toezichtaudits bij PIP, die telkens vooraf werden aangekondigd.
- 4 In maart 2010 stelde de Franse toezichthoudende instantie bij een inspectie voor de eerste maal vast dat PIP op ongeoorloofde wijze industriesiliconen gebruikte. Later rees de verdenking dat ook implantaten van Rofil betrokken konden zijn. De aanbevelingen van de gezondheidsautoriteiten zijn voortdurend uitgebreid en aangescherpt. In april 2010 is de artsen die siliconenimplantaten van PIP hadden geplaatst, aanbevolen de betrokken patiënten slechts in te lichten en deze

borstimplantaten niet meer te plaatsen. Vanaf 6 januari 2012 is aanbevolen al deze implantaten te verwijderen.

- 5 PIP is insolvent geworden en in 2011 geliquideerd. De oprichter van de onderneming is in december 2013 door een Franse rechter tot vier jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens de productie en de verkoop van producten die de gezondheid in gevaar brengen.
- 6 Het Franse recht bepaalt dat producenten van medische hulpmiddelen voor het uit deze activiteit dreigende risico van schade voor derden, een aansprakelijkheidsverzekering moeten aangaan en aanhouden. In geval van schade hebben de gelaedeerden krachtens het Franse recht een rechtstreekse vordering op de verzekeraar. De wet stelt aan de producenten echter geen precieze voorwaarden aangaande de minimumomvang van de verzekeringsdekking. De regeling betreffende de verplichte verzekering spreekt zich niet uit met betrekking tot de vereiste geografische reikwijdte van de verzekeringsdekking om aan de wettelijke eisen te voldoen.
- 7 De bevoegde Franse instantie, het Bureau central de tarification, is krachtens artikel 252-1, eerste alinea, van de Code des assurances bevoegd een verzekeraar te verplichten een overeenkomst te sluiten, voor het geval dat een geïnteresseerde voor de door hem te verkrijgen verzekeringsdekking geen verzekeraar vindt. In 2005 is de rechtsvoorgangster van Allianz, AGD IARD, door het Bureau central de tarification verplicht PIP verzekeringsdekking te bieden. Vervolgens hebben PIP en de rechtsvoorgangster van Allianz een overeenkomst gesloten, waarbij door het Bureau central de tarification enige inhoudelijke voorwaarden zijn gesteld, onder andere met betrekking tot de hoogte van de verzekeringspremies.
- 8 In de bijzondere contractuele voorwaarden („clauses particulières”) is onder het opschrift „Geografische reikwijdte” overeengekomen dat de verzekeringsdekking uitsluitend geldt voor schadegevallen die zich voordoen in Europees Frankrijk en in Overzees Frankrijk. Tegen deze begrenzing is door het Bureau central de tarification geen bezwaar gemaakt. Bovendien is bepaald dat in geval van een reeks schadegevallen het maximumbedrag van de dekking per schadegeval 3 000 000,00 EUR bedraagt en het maximumbedrag van de dekking per verzekeringsjaar 10 000 000,00 EUR bedraagt. Het staat vast dat het in het onderhavige geval gaat om een reeks schadegevallen.
- 9 Verzoekster vordert van onder andere Allianz betaling van smartengeld en vergoeding van veroorzaakte kosten en zij eist een verklaring voor recht dat verweersters al haar verdere materiële en immateriële schade moeten vergoeden, die is ontstaan door de implantatie van de defecte borstimplantaten.
- 10 Het Landgericht Frankfurt am Main (Duitsland) heeft de vordering afgewezen. Verzoekster heeft tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.

Voornaamste argumenten van de partijen in het hoofdgeding

- 11 Verzoekster stelt dat zij krachtens het Franse recht een rechtstreekse vordering heeft op Allianz, de verzekeringsmaatschappij van PIP. De begrenzing van de verplichting tot uitbetaling uit hoofde van de verzekeringsovereenkomst tot Franse grondgebieden schendt het Unierecht, aangezien het ongeoorloofde indirecte discriminatie betreft.
- 12 Allianz voert aan dat zij niet aansprakelijk is, aangezien de verzekeringsdekking van de verzekeringsovereenkomsten tussen PIP en haar uitdrukkelijk is beperkt tot schadegevallen binnen het Franse grondgebied. Ook wanneer Allianz aansprakelijk zou zijn voor de schade van verzoekster, zou deze laatste geen vordering hebben aangezien de maximumbedragen van de dekking intussen zijn bereikt.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 13 De uiteenzetting van de verwijzende rechter ter motivering van de verwijzing is beperkt tot de procesrechtelijke betrekking tussen verzoekster en Allianz, aangezien alleen deze betrekking voor het Unierecht relevant is. Het oordeel in de zaak hangt af van de uitlegging van artikel 18, eerste alinea, VWEU.
- 14 Op de vorderingen van verzoekster op Allianz is volgens de verwijzende rechter Frans recht toepasselijk. Verzoekster beroept zich daarbij op de rechtstreekse vordering op de verzekeraar waarin in het Franse recht is voorzien. De verzekeraar verwijst naar de territoriale begrenzing van de verzekeringsdekking.
- 15 Daarbij rijst echter de vraag of de in de bijzondere contractuele voorwaarden geregelde beperking van de verzekeringsdekking tot schadegevallen die zich voordoen in Europees Frankrijk en in Overzees Frankrijk, verenigbaar is met artikel 18, eerste alinea, VWEU. De verwijzende rechter neigt ertoe deze vraag ontkennend te beantwoorden.
- 16 Artikel 18 VWEU kan slechts toepassing vinden in gevallen waarin het Unierecht wel geldt, maar waarvoor het VWEU niet in bijzondere discriminatieverboden voorziet (arresten van 4 september 2014, Schiebel Aircraft, C-474/12, EU:C:2014:2139, punt 20, en 18 juli 2017, Erzberger, C-566/15, EU:C:2017:562, punt 25). Aangezien in het onderhavige geval geen sprake is van bijzondere discriminatieverboden, is het algemene discriminatieverbod toepasselijk.

Artikel 18, eerste alinea, VWEU verbiedt rechtstreekse en indirecte discriminatie op grond van nationaliteit (arrest van 23 januari 1997, Pastoors en Trans-Cap, C-29/95, EU:C:1997:28, punt 16 en 17). Het is duidelijk dat de beperking van de verzekeringsdekking tot schadegevallen die zich voordoen in Europees Frankrijk en Overzees Frankrijk, indirecte discriminatie op grond van nationaliteit vormt, aangezien daardoor in het typische geval niet-Franse patiënten worden geraakt.

- 17 Nochtans rijst de vraag of de adressaten van het discriminatieverbod niet alleen de lidstaten van de Europese Unie en de instellingen van de Unie vormen, maar eveneens particuliere partijen (rechtstreekse derdenwerking van artikel 18, eerste alinea, VWEU, eerste prejudiciële vraag). Het Hof van Justitie van de Europese Unie [hierna: „Hof”] heeft deze vraag – voor zover kan worden nagegaan – nog niet uitdrukkelijk beantwoord.

De verwijzende rechter is, rekening houdend met de eerdere rechtspraak van het Hof betreffende het discriminatieverbod, van mening dat het algemene discriminatieverbod in artikel 18, eerste alinea, VWEU eveneens particulieren bindt (zie arresten van 6 juli 2000, Angonese, C-281/98, EU:C:2000:296, punt 36; 3 oktober 2000, Ferlini, C-411/98, EU:C:2000:530, punt 50; 14 juli 1976, Donà, 13/76, EU:C:1976:115, punt 17–19; 17 juli 2008, Raccanelli, C-94/07, EU:C:2008:425, punt 45; 28 juni 2012, Erny, C-172/11, EU:C:2012:399, punt 36, en 17 april 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punt 77). Zelfs wanneer een striktere opvatting zou worden gevolgd, volgens welke artikel 18, eerste alinea, VWEU alleen tussen particulieren toepasselijk zou zijn wanneer sprake zou zijn van machtsongelijkheid, zodat de individuele burger bijna niet aan discriminatie op grond van nationaliteit zou kunnen ontkomen, zou artikel 18, eerste alinea, VWEU volgens de verwijzende rechter in casu toepasselijk zijn, aangezien de territoriale beperking van de verzekeringsdekking is opgenomen in de bijzondere contractuele voorwaarden van Allianz, waarop verzoekster op geen enkele wijze invloed kon uitoefenen.

- 18 Indien deze vraag ontkennend moet worden beantwoord en artikel 18, eerste alinea, VWEU niet toepasselijk is in de betrekkingen tussen particulieren, rijst echter de vraag of artikel 18, eerste alinea, VWEU in casu in de weg staat aan een beperking van de verzekeringsdekking tot schadegevallen die zich voordoen in Europees Frankrijk en in Overzees Frankrijk wegens het feit dat de bevoegde instantie, het Bureau central de tarification, geen bezwaar heeft gemaakt tegen de desbetreffende clausule, hetgeen deze instantie met het oog op artikel 18, eerste alinea, VWEU wel had moeten doen (tweede prejudiciële vraag).

Ervan uitgaande dat het bij de beperking van de verzekeringsdekking tot schadegevallen die zich voordoen in Europees Frankrijk en in Overzees Frankrijk, gaat om principieel ontoelaatbare indirecte discriminatie op grond van nationaliteit, rijst daarenboven de vraag of dergelijke indirecte discriminatie kan worden gerechtvaardigd. De verwijzende rechter is van mening dat de rechtspraak volgens welke indirecte discriminatie is gerechtvaardigd indien zij gebaseerd is op objectieve overwegingen die losstaan van de nationaliteit van de betrokken personen en evenredig is aan de legitieme doelstelling van het nationale recht (arrest van 23 maart 2004, Collins, C-138/02, EU:C:2004:172, punt 66), analoog op gevallen van derdenwerking kan worden toegepast (derde prejudiciële vraag).

- 19 Bedrijfsbelangen, zoals bijvoorbeeld de begrenzing van het bedrijfsrisico, kunnen deze discriminatie niet rechtvaardigen, aangezien dat risico door de vaststelling van maximumbedragen van de dekking reeds is ingeperkt. Of de schadegevallen

zich hebben voorgedaan in Frankrijk of in een andere lidstaat, speelt daarbij evenwel geen rol.

- 20 Bovendien vraagt de verwijzende rechter zich af welke gevolgen schending van artikel 18, eerste alinea, VWEU heeft, wanneer dat toepasselijk zou zijn. Aangezien Allianz aanvoert dat de maximumbedragen van de dekking reeds zijn bereikt, zou verzoekster zelfs in geval van schending van artikel 18, eerste alinea, VWEU geen aanspraken kunnen maken. Volgens de verwijzende rechter zou artikel 18, eerste alinea, VWEU zijn nuttige werking (effet utile) worden ontnomen wanneer een verzekeringsmaatschappij om te beginnen weigert te betalen voor schadegevallen die zich voordoen buiten het door de verzekeringsovereenkomst omvatte gebied en zich vervolgens – na de vaststelling van het Hof dat dat schending van artikel 18, eerste alinea, VWEU vormt – zou kunnen onttrekken aan haar betalingsverplichting met een verwijzing naar de thans bereikte maximumgrens van de dekking (vierde prejudiciële vraag).